

Mədəni, elmi əlaqələr

**MƏDƏNİ ƏLAQƏLƏRİN GENİŞLƏNMƏSİNDƏ
BƏDİİ TƏRCÜMƏ İŞİNİN VƏ QARŞILIQLI
YUBİLEYLƏRİN KEÇİRİLMƏSİNİN ROLU**

*Şikar Qasimov, tarix elmlər doktoru, Azərbaycan Texniki Universiteti
«Tarix» kafedrasının müdiri.*

Azərbaycan mədəniyyətinin inkişaf tarixini izləyərkən ədəbi-mədəni əlaqələrin, xüsusən yaradıcılıq əlaqələrinin çox qədim tarixə malik olduğunun bir daha şahidi oluruq. 20-ci illərdə ədəbi-mədəni əlaqələrin özünə məxsus formaları və xüsusiyyətləri var idi. Araşdırmalar göstərir ki, 20-30-cu illərin inzibati-amirlik şəraitində yaradıcı ziyalıların əlaqələrinin yaranması və inkişafı çox tərəfli formalarda təzahür edirdi. Bu əlaqələr 20-ci illərdən başlayaraq yeni istiqamət, yeni forma almışdı. Elə bu dövrdən yaradıcılıq əlaqələri bir problem kimi ədəbiyyatşünaslığın və tarixşünaslığın tədqiqat obyektinə çevrilmişdi. Əsas məqsəd isə yaradıcı ziyalıların əlaqələrini tədqiq etməklə bu əlaqələrin genişlənməsinə zəmin yaradan amillərin əsas cəhətlərini, komponentlərini açıb göstərməkdir. 1920-ci ilin yazından sovetləşmənin sürətlə getməsinə paralel olaraq Azərbaycan ziyalıları yeni sovet ideologiyasına «uyğunlaşdırmaq» üçün ciddi «tədbirlər» görülürdü. Bir tərəfdən yaradıcılığında sovet həyat tərzini əks etdirməyən yazıçıları cəmiyyətdən uzaqlaşdırır, digər tərəfdən də yazıçı ziyalıların guya savadlarını, dünya görüşlərini «artırmaq» üçün mərkəzə- Moskvaya göndərirdilər. Belə bir şəraitdə Bakıda kommunist ideologiyasına uyğun əsərlər daha fəal təbliğ və tərcümə olunurdu.

Sovet hakimiyyətinin ilk illərindən başlayaraq müttəfiq respublikalar arası yaradıcılıq əlaqələrinin ən mühüm və fəal sahələrindən biri bədii tərcümə idi. 1920-ci illərdən başlayaraq dünya və sovet xalqları ədəbiyyatlarından, xüsusilə rus ədəbiyyatından ilk növbədə dövrün, müasirliyin tələblərinə uyğun əsərlər Azərbaycanda yayılırdı. Bununla yanaşı, dünya və rus klassiklərinin ən yaxşı əsərləri də dilimizə tərcümə edilərək nəşr olunurdu. Tərcümələr əsasən rus dili vasitəsilə edilirdi. Bu mənada hələ 20-ci illərin əvvəllərindən SSRİ-nin yaranmasından etibarən rus dili ümumittifaq ünsiyyət vasitəsinə çevrilmişdi.

Sosializm quruculuğu şəraitində yaradıcılıq əlaqələrinin genişlənməsi ciddi maneələrə, inzibati-amirlik və repressiyalar ilə üzləşsə də bu proses bu və ya digər yollar-

la genişlənməyə başladı. Digər respublikalarda olduğu kimi, Azərbaycanda da yaranan gənc yaradıcı qüvvələrdə digər xalqların şair və yazıçılarının yaradıcılığından qarşılıqlı şəkildə öyrənməyə meyl əmələ gəldi.

1917-ci ilin Oktyabrından sonra keçmiş sovetlər birliyində yaşayan xalqların mədəni əlaqələrində dəyişiklik baş verdi. Bu əlaqələr müxtəlif formalarda yaradılırdı. Həmin formalar maarif və elm, kadr hazırlığı, ədəbiyyat və incəsənət sahəsindəki əməkdaşlıqdan ibarət idi. Bunu Azərbaycanın digər keçmiş ittifaq respublikaları ilə əlaqəsi təmsilində aydın görmək olar. Bu əlaqə, ilk növbədə savadsızlığın aradan qaldırılması uğrunda mübarizə formasında və ədəbi-elmi əlaqələrin inkişafı zəminində yaranırdı.

1930-cu illərdə, xüsusilə 1932-ci ildən sonra ədəbi, elmi və mədəni əlaqələrdə güclü intensivlik müşahidə olunur. Çünki bu zaman yaradıcılıq ittifaqları, Elmlər Akademiyasının yerli filialları əlbir işləyir, həm ədəbi və mədəni yaradıcılıqda, həm də elmi quruculuq və təhsildə ümumsovet maraqları ön plana keçir, ümumən əsərlərdə və həyata keçirilən tədbirlərdə müştərekliyə xüsusi diqqət yetirilirdi. Bunun müsbət cəhəti o idi ki, müttəfiq respublikalar bir-birlərinin mədəni-elmi nailiyyətlərini qarşılıqlı şəkildə zənginləşdirir, mənfiyyəti isə ideoloji yekrənglik əmələ gətirməsi idi, bu isə özlüyündə milli simasızlaşmaya şərait yaradırdı.

Çoxmillətli sovet xalqlarının əməkdaşlığı və köməyi ilə Azərbaycanda ali, orta ixtisas və texniki-peşə məktəblərinin sayı artırdı. Ali məktəblərdə mühazirə oxuyan müəllimlərin əksəriyyəti başqa respublikalardan gəlmişdilər. Məsələn, 1921-1922-ci ders ilində Xarkov Tibb Qadınlar İnstitutunun professoru S.M.Davidenko, Moskva Hərbi Tibb Akademiyasının dosenti F.N.İltin, Moskva Universitetinin professoru M.A.Çlenov və başqaları mühazirə oxumaq üçün ADU-ya dəvət olunmuşdular. Akademik İ.M.Qubkin, V.V.Bartold, D.Y.Kolubyatnikov, P.Y.Marr, P.K.Cuze və başqaları ali məktəblərdə laboratoriyaların, fənn kabinetlərinin təşkilində, milli kadrların hazırlanmasında və elmi tədqiqat işlərinin genişləndirilməsində böyük fəaliyyət göstərmişlər. Moskva, Kiyev, Leningrad və başqa şəhərlərin ali məktəblərində hər il Azərbaycan üçün də yer ayrılırdı.

Respublikalararası mədəni əməkdaşlığın formalarından biri də ədəbi əlaqələr idi. Yazıçıların əsərlərinin qarşılıqlı tərcüməsi də sovet respublikaları arasında mədəni əlaqələrin inkişafında və yazıçıların ədəbi irsinin yayılmasında mühüm rol oynayırdı. 1921-1932-ci illərdə 500-dən çox əsər Azərbaycan dilinə tərcümə olunmuşdu (24,v.261). Müttəfiq respublikalarının şair və yazıçılarının Azərbaycana gəlməsi və öz növbəsində Azərbaycanın bədii söz ustalarının digər respublikalara gəlməsi ədəbi əlaqələrin genişlənməsinə səbəb olurdu. Azərbaycan yaradıcılıq ittifaqlarının fəaliyyətində ədəbi-mədəni əlaqələr sahəsində əsas yeri bədii tərcümə və ədəbiyyatların təbliği tuturdu. Azərbaycan yazıçılarının və şairlərinin əsərləri yalnız ana dilində deyil, habelə rus və başqa xalqların dillərinə tərcümə edilirdi. Belə ki, 1921-1930-cu illərdə Azərbaycan yazıçılarının 95 əsəri 2,5 milyon nüsxə tirajla SSRİ xalqlarının dillərində nəşr olunmuşdu. M.F.Axundovun, M.Ə.Sabirin, M.S.Ordubadinin, A.Şaiqın, C.Məmmədquluzadənin, S.Vurğunun, S.Rəhimovun, H.Cavidin əsərləri rus dilində və başqa xalqların dillərində nəşr edilmişdi. 1930-1935-ci illərdə S.Vurğunun bir sıra şeirləri Gürcüstanda və Ukray-

nada çap olunmuşdu. 1932-ci ildə Ukraynanın «Proletar», «Kommunist», «Bednota» və başqa qəzetləri Azərbaycan yazıçı və şairlərinin əsərlərindən parçalar tərcümə edib nəşr etmişdi.

1929-cu il iyunun 17-də Tiflisdə incəsənət sarayında Zaqafqaziya yazıçıları nümayəndə heyətlərinin müşavirəsi keçirilmişdi. Müşavirə «Zaqafqaziya respublikaları sovet yazıçıları və incəsənət işçiləri mədəni ittifaqı» təşkilat komitəsini və kollektivin rəyasət heyətini seçdi. 17 iyun gününü Zaqafqazianın mədəni qüvvələrinin birləşdirilməsi günü elan etməyi qərara aldılar. «Zaqafqaziya proletar yazıçıları ittifaqı»nın təşkilat əsası qoyuldu. Onun «Na rubeje vostoka» adlı orqanı yaradıldı (23,46). İttifaqın təşkil olunması Zaqafqaziya respublikaları yazıçılarının əsərlərinin bir dildən başqa bir dilə tərcümə edilməsi üçün geniş imkan yaratdı. Bu ittifaqın köməyi ilə hər bir xalq digər xalqın şair və yazıçıların əsərlərini öz ana dillərində oxuyurdu. Müttəfiq respublika yazıçılarının ədəbi irsinin Azərbaycanda yayılmasında Ə.B.Haqqverdiyev, S.S.Axundov, M.S.Ordubadı, C.Cabbarlı, S.Vurğun, M.Müşfiq, S.Rustəm, M.Rəfilı, S.Hüseyn, A.Şaiq, M.Arif və başqalarının xidmətləri olmuşdur. Bu yaradıcı qüvvələrin təşəbbüsü ilə rus və başqa xalqların ədəbiyyatlarından yüzlərlə əsər Azərbaycan dilinə tərcümə olunmuşdu (24,v.26).

Respublikaların yaradıcı təşkilatlarının və kollektivlərinin birgə müşavirə, konfrans və qurultaylarının keçirilməsi xalqların əldə etdiyi mədəni sərvətlərin mübadilə edilməsində ən mühüm formalar idi. Təkcə 1935-ci ildə rus və digər xalqların ədəbiyyatının 84 adda əsəri Azərbaycan dilində böyük tirajla nəşr olunmuşdu. 1936-cı ildə Azərnəşrdə «Gurcu poeziyası antologiyası», Şota Rustavelinin «Bars dərisi» poemasından parçalar nəşr olunmuşdu (16). 1936 – cı ildə «Kommunist» qəzetində Puşkinin, Lermontovun, Mayakovskinin ədəbi fəaliyyətinə aid çoxlu məqalələr dərc edilmişdir.

1935-1938-ci illərdə Azərbaycan dilinə tərcümə olunan əsərlər içərisində gürcü sənətkarlarının əsərləri böyük yer tuturdu. Azərbaycanın görkəmli aşığılarından Aşıq Mirzə «Böyük usta» (17), Aşıq Əsəd «Şota Rustaveliyə» adlı şeirlər (7) yazmışlar.

1936-cı il aprelin 10-da Moskvada «Pravda» qəzeti redaksiyasında müşavirə çağırıldı. Müşavirədə S.Vurğun, S.Hüseyn və başqaları Azərbaycan ədəbiyyatının ən yaxşı nümunələrinin digər xalqların dillərinə tərcümə edilməsi üçün əməli təkliflə çıxış etdilər. SSRİ xalqlarının ən yaxşı ədəbi əsərlərinin 5 cildliyinin 2-ci cildinə S.Vurğunun «Azərbaycan» poeması, 4-cü cildinə isə Seyid Hüseynin «Yeni Azərbaycan qadını» adlı hekayəsi daxil edildi (8).

30-cu illərdə Azərbaycan mərkəzi mətbuat orqanlarında Ukrayna ədəbiyyatının ən yaxşı nümunələrinin nəşrinə diqqət verilirdi. Rajan Mixalo «Döyüş qabağı gecəsi» poemasından (tərcümə edəni Hüseyn Nətiq) (9), Taras Şevçenkonun «Portreti» (9) və başqa əsərlərdən şərh və parçalar nəşr edilmişdir. Bununla yanaşı, Azərbaycan nümayəndələri başqa respublikalarda keçirilən tədbirlərdə yaxından iştirak edirdilər. 1936-cı il fevralın 5-də Azərbaycan yazıçılarından M.K.Ələkbərli, H.Cavid, M.S.Ordubadı, Ə.Nazim, S.Rustəm, M.Müşfiq və M.Rahim Minskiyə getmiş, Belorusiya yazıçılarının plenumunda iştirak etmişlər (18). Həmin ilin aprel ayında bir qrup Ukrayna yazıçısı- Donbas ya-

zıçılarından M.Upenik, N.Baydaçenko, M.Bespoşadnı, B.Çerkassski, İ.Farber və başqaları Azərbaycana gəlmişlər. Bakıda Donbas yazıçılar briqadası çox böyük təntənə ilə qarşılanmışdı. Onlar Azərbaycan Sovet Yazıçıları İttifaqının sədri M.K.Ələkbərli, şair və yazıçılardan M.S.Ordubadi, T.Ş.Simurq, Y.V.Çəmənzəminli, S.Rüstəm, M.Müşfiq, M.Hüseyn və başqaları ilə görüşmüş, fikir mübadiləsi etmişlər.

Ukrayna yazıçılarının Azərbaycana səfəri münasibətilə keçirilən ilk görüşdə M.K.Ələkbərli demişdi: «Biz sizin gelişinizi ürək çırpıntısı ilə gözləyirdik. Bu geliş zəruri idi. Çünki Bakı fəhlələrinin Donbas şaxtaçıları ilə istehsalat yarışı apardığı bir zamanda ... biz yazıçıların bir-birimizdən ayrı işləməyimiz düzgün olmazdı» (10). M.Upenik Azərbaycandan qayıtdıqdan sonra yazmışdır: «Azərbaycanı sevməmək olmaz. Bu sərt və nəvazişkar diyar öz rəngarəngliyi, əlvanlığı ilə adamı heyran qoyur... onun sərvətləri tükənməzdir. Ən qiymətli sərvəti isə, əlbəttə, gözəl insanlarıdır» (10).

Tərcümə kimi mühüm sahəyə də məhz yaradıcılıq ittifaqları rəhbərlik edir, qarşılıqlı tərcümə üçün əsərlər, əsasən, yaradıcılıq ittifaqları tərəfindən təklif olunurdu. Əlbəttə, bu sahədə, xüsusilə sovet yazıçılarının I Ümumittifaq qurultayından sonra dostlaşmış və qardaşlaşmış yazıçıların şəxsi münasibətlərinin də müəyyən rolu var idi. O dövrdə tərcümə olunmuş əsərlər bu mənzərəni yaxşı əks etdirir: A.Barbüs «Hücum» (1925), P.Merime «Qiyam» (1925), Şiller «Vilhelm Tel» (1925), V.Şekspir «Hamlet» (1926), V.Hüqo «39 – cu il» (1926), E.Zolya «Qazmaçılar» (1927), V.Hüqo «Gülən Adam» (1927), Covani «Spartak» (1928), A.Barbüs «Od içində» (1930), E.Zolya «Tələ» (1930), C.Vern «Kapitan Qrantın uşaqları» (1930), Mopasson «Gözəl dost» (1931), V.Hüqo «Səfillər» (1933), V.Şekspir «Maqbet» (1932), Voyniç «Ovod» (1933), A.Frans «Mələklərin üsyanı» (1933) və s.

Bu dövrdə L.Tolstoyun «Hacı Murad» (1929), N.V.Qoqolun «Evlənmə» (1928), A.S.Puşkinin «Kapitan qızı», A.Fadaye «Tarmar» (1928), M.Y.Lermontovun «Zərnəməmin qəhrəmanı» (1929), İ.S.Turqenevin «Atalar və oğullar» (1929), D.Furmanovun «Çapayev» (1929), A.S.Puşkinin «Dubrovski», «Qaraçılar» (1930), N.V.Qoqolun «Taras Bulba» (1930), M.Qorkinin «Ana» (1930), F.Qladkovun «Sement» (1930), A.Serafimoviçin «Dəmir axın» (1930), A.Blokun «12-lər» (1932), M.Qorkinin «Həyatın dibində» (1932) və s. kimi təqribən 100-ə yaxın əsər tərcümə və çap olunmuşdur.

Ədəbi əlaqələrin əsas istiqamətlərindən biri də dünya və sovet yazıçılarının yubileylərinin qeyd olunması, onlar haqqında kitab və məqalələrin yazılması idi. 30-cu illərin ikinci yarısından etibarən Azərbaycanın şair və yazıçılarının əsərləri rus, ukrayna, belarus, gürcü, özbək və b. xalqların dillərinə tərcümə edilmişdir. Yazıçıların əsərlərinin qarşılıqlı tərcüməsi keçmiş sovet respublikaları arasında mədəni əlaqələrin inkişafında və yazıçıların ədəbi irsinin yayılmasında mühüm rol oynayırdı.

Kommunist Partiyasının göstərişi ilə K.Marksın, F.Engelsin, V.İ.Leninin əsərləri, partiya və hökumətin qətnəmə, qərarları, partiya və dövlət xadimlərinin məruzə və çıxışları Azərbaycan dilinə tərcümə edilirdi. Marksizm-leninizm klassiklərinin əsərlərinin tərcümə edilib nəşr edilməsində partiya və dövlət xadimlərindən S.M.Kirov, S.Ağamalıoğlu, R.Axundov, D.Bünyadzadə, Ə.H.Qarayev, Q.Musabəyov, H.Sultanov

və başqalarının böyük rolu olmuşdur. Sosializm quruculuğu illərində respublika partiya təşkilatının göstərişi ilə yalnız marksizm-leninizm klassiklərinin əsərləri və partiyanın qətnəmə və qərarları zəhmətkeşlər içərisində geniş təbliğ edilirdi. «Pravda», «İzvestiə», «Zargə Vostoka» və yerli mətbuat bu işdə partiya, komsomol və həmkarlar təşkilatlarına yaxından kömək göstərirdi. Klassiklərin əsərlərinin və partiya qərarlarının təbliği birtərəfli qaydada aparılır, azad düşüncə və yeni fikir boğulurdu.

Bütün sovet respublikalarında olduğu kimi, Azərbaycanda da 1930-cu illərdə marksizm-leninizm klassiklərinin əsərlərinin tərcümə edilməsinə böyük diqqət yetirilirdi. Məsələn, 1932-ci ilin baharında Azərbaycan K(b)P MK bürosu V.İ.Leninin seçilmiş əsərlərinin 6 cildliyinin nəşr edilməsi işini təşkil etmək məsələsini müzakirə etdi. Büro bu məqsədlə redaksiya heyətinin tərkibinə R.Axundov, M.Məmmədov, M.Şahbazov, Ə.Kərimov və başqalarını daxil etdi (22). 1933-cü ilin yayında Bakıda partiya nəşriyyatı təşkil edildi (2, v.177). Həmin ilin yazında nəşriyyat fəaliyyətə başlayaraq birinci dəfə olaraq V.İ.Leninin 6 cildlik seçilmiş əsərlərini Azərbaycan dilində çapdan buraxdı.

Azərbaycan partiya təşkilatı marksizm-leninizm klassiklərinin əsərlərinin tərcümə edilməsinə xüsusi diqqət verirdi. Bununla oxucuları məqsədli şəkildə dünya ədəbiyyatı xəzinəsindən təcrid edir, yalnız şüurlara sosializm ideologiyası aşılınırdı. Azərbaycan K(b)P MK-nın 1934-cü il martın 21-də qəbul etdiyi qərara əsasən (3, v.22) respublikadan Leningrada tərcüməçi və redaktor hazırlayan kursa nümayəndə göndərilmişdi.

Azərbaycan K(b)P MK-sı K.Marks və F.Engelsin iki cildlik əsərlərinin Azərbaycan dilində nəşr edilməsi üçün H.Rəhmanov, R.Axundov, Q.Sadiqov, İ.İsmayılovdan ibarət yeni redaksiya heyətini təsdiq etdi. Eyni zamanda V.İ.Leninin əsərləri külliyyatının redaktorlar heyətinə Mirzə Məmmədov, Qulam Sultanov, Vəli Xulufu, Balabəy Həsənbəyov daxil edildi (4, v.2).

Bütün bu tədbirlər Azərbaycanda bir tərəfdən nəşriyyat işinin artırılmasına səbəb olurdusa, digər tərəfdən inzibati-amirlik metodu ilə Kommunist Partiyası və onu yaradanlar təbliğ olunurdu. 1940-cı ildə 1141 adda 4930 min tiraj kitab nəşr edilmişdir. Bunlar mədəni quruculuq sahəsində böyük irəliləyişlər demək idi. Milli ədəbiyyatların ən yaxşı nümunələrinin tərcümə olunub yazılması, ədəbiyyat və incəsənət günləri, həftələri keçirilməsi bədii sərgilərin təşkil olunması, birgə müşavirə, konfrans və qurultayların keçirilməsi ədəbi əlaqələrin genişlənməsində geniş rol oynayırdı. 30-cu illərdə A.S.Puşkinin, L.N.Tolstoyun, M.Qorkinin, M.Lermantovun, N.Qoqolun, N.Ostrovskinin, Ş.Rustavellinin, M.Şoloxovun və b. bir çox əsərləri Azərbaycan oxucuları arasında yayılmışdı. 1935-1938-ci illərdə Azərbaycan dilinə tərcümə olunan əsərlər içərisində gürcü yazıçılarının əsərləri üstün yer tuturdu. 30-cu illərdə respublikanın mərkəzi orqanlarında Ukrayna ədəbiyyatının ən yaxşı nümunələrinin çap edilməsinə böyük diqqət verilirdi.

Erməni ədəbiyyatının nümayəndələri: X.Abovyan, M.Nalbandyan, H.Tumanyan, A.Şirvanzadə kimi sənətkarlar öz əsərlərində bayağı və yabançı xalqlar dostluğu və qardaşlığı ideyasını böyük məhəbbətlə tərənnüm edirdilər. Saxtakarlıq üzərində qurulan saxta dostluğun fərqi varmıyan xalqımız mədəniyyət xadimlərinin köməyi ilə Azərbaycanda erməni yazıçılarının əsərləri, erməni dilindəcə geniş yayılırdı. Bu azmış kimi

hələ 1933-cü ilin yanvarında Bakıda erməni dilində «Şura yazıçısı» adlı jurnal (6,v.1) da nəşr edilirdi. Bütün bunlara isə beynəlmiləçilik donu geyindirilirdi. Sovet respublikaları yazıçılarının həyat və fəaliyyətinə aid yazıların mətbuatda dərc edilməsi, oxucular arasında onların kitablarının yayılması sonrakı illərdə daha da genişlənmişdi.

Bütün bunlarla bərabər, Azərbaycan yazıçı və şairlərinin də ən yaxşı əsərləri rus və digər xalqların dillərinə tərcümə edilirdi. 1933-1934-cü illərdə M.F.Axundovun, Q.Zakirin, M.Ə.Sabirin, A.Səhhətin, Ə.Haqverdiyevin, C.Cabbarlının, M. S. Ordubadinin, S.Vurğunun, S.Rüstəmin, A.Şaiqın, H.Cavidin və başqalarının əsərləri rus, ukrayna, belarus, gürcü, özbək, ləzgi və başqa xalqların dillərinə tərcümə edilmişdir. Bu kimi tədbirlər sovet respublikaları arasındakı əlaqələrin genişlənməsinə mühüm təsir edirdi.

30-cu illərdə müttəfiq respublikaların görkəmli alim, yazıçı və şairlərinin yubiley günlərinin bütün respublikalarda qeyd edilməsi də ədəbi əlaqələrin genişlənməsinə imkan verirdi. Belə ki, Azərbaycanda A.S.Puşkinin, M.E.Lermotovun, T.Şevçenkonun, Ə.Nəvainin, N.Qoqolun, N.Ostrovskinin, M.Qorkinin, V.Belinskinin və başqalarının yubileyləri geniş qeyd edilmişdi.

Digər respublikalarda öz növbəsində Azərbaycanın görkəmli sənətkarlarının yubileylərini geniş qeyd edirdilər. 1925-ci ilin fevral ayında N.Nərimanovun anadan olmasının 50 illiyi, ədəbi fəaliyyətinin 30 illiyi bütün ölkədə qeyd edildi. 1928-1930-cu illərdə Tiflisdə H.Cavidin, M.S.Ordubadinin, C.Cabbarlının yaradıcılığına həsr olunmuş gecələr keçirilmişdir. Bu cür gecələr Ukraynada, Belorusiyada, Moskvada və Leninqradda da keçirilmişdir.

1927-ci ildə Azərbaycanda M.Qorkinin anadan olmasının 60, ədəbi fəaliyyətinin 35 illiyi keçirilmişdir (12,13). A.S.Puşkinin anadan olmasının 130 illiyi təntənə ilə qeyd olunmuşdur (13,11). L.N.Tolstoyun anadan olmasının 100 illiyi (19), M.Nalbandyanın anadan olmasının 100 illiyi (20), A.Şirvanzadənin ədəbi fəaliyyətinin 50 illiyi (21), B. Şounun anadan olmasının 75 illiyi (14), B.Hötenin vəfatının 100 illiyi (11) və M.Qorkinin ədəbi fəaliyyətinin 40 illiyi (15) təntənə ilə qeyd olunmuş, onların ədəbiyyatımızla əlaqələri barəsində kitabçalar və məqalələr dərc olunmuşdu. 1932-ci ildə tənqidçi-ədəbiyyatşünas M.Rəfilinin «Vladimir Mayakovski» kitabı çapdan çıxmışdır.

Bütün bunlar onu göstərir ki, 1920-30-cu illərdə yaradıcılıq əlaqələrinin genişlənməsində bədii tərcümə işinin, görkəmli ədib və sənətkarların yubileylərinin keçirilməsinin böyük rolu olmuşdur.

ƏDƏBİYYAT.

1. ARDSPİHA, f. 1, siy. 74, iş 318, v. 177.
2. ARDSPİHA, f. 1, siy. 235, iş 481, v. 22.
3. ARDSPİHA f. 1. siy. 235. iş 338, v. 2.
4. ARDSPİHA f. 1, siy. 236, iş 53, v. 1.
5. «Ədəbiyyat» qəz., 1938, 9 yanvar.
5. «Ədəbiyyat» qəz., 1939, 24 oktyabr.
6. «Ədəbiyyat» qəz., 1938, 8 yanvar.
7. «Ədəbiyyat» qəz., 1936, 26 aprel.
8. «Hücum», 1932, № 3-4.
9. «İnqilab və mədəniyyət», 1928, № 5, s.13.
10. «İnqilab və mədəniyyət», 1929, № 6, s.11.
11. «İnqilab və mədəniyyət», 1931, № 7-8.
12. «İnqilab və mədəniyyət», 1932, № 8-9.
13. «Kommunist» qəz., 1936, 22 fevral.
14. «Kommunist» qəz., 1936, 24 aprel.
15. «Kommunist» qəz., 1936, 5 fevral.
16. «Kommunist» qəz., 1929, 16 sentyabr.
17. «Kommunist» qəz., 1929, 11 dekabr.
18. «Kommunist» qəz., 1930, 15-16 yanvar.
19. «Kommunist» qəz., 1932. 15 aprel.
20. Paşayev N. Zaqafqaziya respublikalarının elmi və mədəni əlaqələri. Bakı, 1962, s. 46.
21. RFDA, f. 3316, siy. 16, iş 14, v. 26.

Резюме

Ш.М.Гасымов, д.и.н.,дос.

**Из истории проведения юбилеев выдающийся
деятели искусств и работы художественных переводов
(1920-30-ые годы).**

В статье на основе богатых материалов и архивных документов изучены роль художественного перевода в развитии творческих связей, а так же значение проведения юбилеев выдающийся творческих интелегенции.

SUMMARY

**S.M.Qasimov The doktore of history science. Senior lecturer.
The role of artistic translation and history of anniversary creahve
relations to the enlargement of creative relations (1920-30).**

To the enlargement of creative relations the role of artistic translation and the role of celebrating anniversary of well-known artisans were explored in the article on the basis of rich and archaic materials.